

رهبر معظم انقلاب، همواره بر موضوع کتابخوانی تأکید ویژه داشتند و در فرصت‌های مختلف بیاناتی را در این باره داشته‌اند.

مقام معظم‌رهبری در سال ۱۳۷۵ و در بازدید از نهمین نمایشگاه کتاب تهران بر ضرورت مطالعه در اوقات بیکاری تأکید کردند: گاهی می‌بینید یک نفر پای تلویزیون نشسته و منتظر یک فیلم است، تلویزیون آگهی تبلیغاتی پخش می‌کند و گاهی پخش

ضرورت مطالعه و رواج کتابخوانی از منظر رهبری

تبلیغات ۲۰ دقیقه طول می‌کشد، یک وقت است کسی به آن تبلیغات احتیاج دارد اما کسی که احتیاج ندارد آگهی‌های تبلیغاتی را ببیند، این ۲۰ دقیقه را چرایی‌کار بنشیند؟! یک کتاب دم دستش باشد؛ بر دارد و ۲۰ دقیقه مطالعه کند. اگر مردم ما عادت کنند که از این وقت‌های ضایع‌شونده برای مطالعه کتاب استفاده کنند، جامعه خیلی پیش خواهد رفت و فرهنگ کشور، خیلی ترقی خواهد کرد.

رهبر انقلاب در سال ۷۶ در بازدید از دهمین نمایشگاه کتاب از ضرورت بررسی طرحی به منظور افزایش سرانه مطالعه کتاب در کشور صحبت کردند؛ در مدارس، ساعتی برای کتابخوانی گذاشته شود، این را باید حتماً وزارت آموزش و پرورش بررسی کند و ببیند که چه‌کار می‌تواند بکند که مثلاً فرض کنید مثل ساعت انشا که ما داریم، ساعت کتابخوانی بگذارند تا دانش‌آموزان با فرهنگ کتابخوانی آشنا شوند.

به بهانه روز پاسداشت زبان فارسی، «جام‌جم» تأثیر ایرانیان بر زبان عرب را بررسی می‌کند

جادوی فارسی در گوشه‌های عربی

امیرحسین فلاح
توسعه

از واژگان عربی که وارد زبان فارسی شده اند، سخن‌های زیادی رفته است، بسیاری کوشیده‌اند تا این واژگان بیگانه را کشف کرده و از زبان فارسی پاکسازی کنند، در مقابل بسیاری از تأثیر شگرف زبان و فرهنگ ایرانی بر جهان عرب سخن می‌گویند تا جایی که زبان فارسی را پررنگ‌ترین زبان غیرعربی در قرآن برمی‌شمارند اما به راستی ارتباط بین زبان فارسی و عربی چگونه بوده است؟ آیا تنها واژگان عربی به زبان فارسی روانه شده‌اند یا ... به بهانه روز

🔗 برای‌مان بگویید که مرآوده بین زبان و ادبیات ایران زمین و زبان و ادبیات جهان عرب چه پیشینه‌ای در تاریخ دارد؟ در این زمینه چقدر می‌توانیم به عقب برگردیم؟

می‌دانید که در طول تاریخ ایران تا زمان ظهور و گسترش اسلام، کشورهای عرب زبان مثل یمن یا عراق تحت سیطره امپراطوری ایران بودند و این اقوام عرب به حکومت‌های ایرانی باج و خراج می‌دادند و داد و ستد داشتند که این مرادوات، تأثیرات فرهنگی بسیاری داشته و البته دوطرفه بوده اما از آنجا که در آن زمان، اعراب تحت سلطه ایرانیان بودند، بیشتر واژگان زبان‌های ایرانی وارد زبان عربی شده که آثار آشکار آن را در تالیفات پس از اسلام شاهدیم. این موضوع آن قدر واضح و روشن است که نیازی به اثبات ندارد اما باید توجه‌کنید که سنت اعراب به ویژه در مقطع پیش از اسلام، سنت شفاهی بوده است؛ نه اسباب محیایی برای نوشتن داشتند و نه تمایلی، چنانچه به حافظه بسیار ماندگار مشهور بودند و به این قضیه افتخار می‌کردند. همین سنت شفاهی باعث شد که نتیجه این ارتباطات در قبل از اسلام به صورت مکتوب به ما نرسد اما نتیجه این ارتباطات در حوزه گفتمان و فرهنگ خود را نشان می‌دهد، نمونه‌اش بسیاری از واژگان زبان عربی که ریشه فارسی و پهلوی دارند. از جمله واژه «آدب» که از واژگانی است که پیش از اسلام وارد زبان عربی شد و محققان ایرانی بر این باورند که «دَب» از «دَپی» بوده و «دَپی» و «دَب» با دیستان و دبیر و دبیرستان هم‌ریشه است و کاملاً ریشه ایرانی دارد. یا مثلاً در مفاهیم اسلامی ما از پل صراط صحبت می‌کنیم، در آیین زرتشت هم پل «چینوت» وجود دارد که مردم از آن گذر کرده و گناهکاران از بالای آن به درون آتش سقوط می‌کنند؛ یا واژه «گناه» را به شکل «غُناح» در قرآن می‌بینیم که مشخص است قبل از اسلام وارد زبان عربی شده، واژه «محراب» واژه عربی دیگری است که در قرآن هم حضور دارد، مثلاً در سوره مریم: «فَخَرَجَ قَوْمُهُ إِلَى الْمِحْرَابِ» این واژه همان «مهرآوه» ایرانی است که مکانی گنبدی بوده که در زیرش آب جمع می‌شده و محل عبادت بوده است. درمجموع باید اشاره‌کنم که درمیان لغات عربی پیش از اسلام تا قرن دوم، معمولاً و نه صددرصد، چنانچه کلمه‌ای مشاهده کنیم که ریشه‌ای بیش از سه حرف دارد و همچنین بوی تمدن و فرهنگ می‌دهد به احتمال زیادی ایرانی یا غیرعربی است.

🔗 حضور واژگان پارسی در زبان و ادبیات عرب تا چه اندازه پررنگ است؟

همان طور که گفتیم معمولاً واژگان ایرانی درزبان عربی این دو ویژگی را دارند که ریشه بیش از سه حرفی داشته و همچنین بوی فرهنگ و تمدن دارند؛ به واژه «ترجمه» دقت کنید که از «تَرْزبان» فارسی می‌آید، در این کلمه «ز» تبدیل به «ج» شده و سپس چون واژه بزرگی است

و نمی‌توانستند آن را صرف کنند به حالت رباعی تصریف شده، ترجم، یترجم، ترجمان. اعراب متوجه این قضیه شده بودند که واژگان زیادی از فارسی به زبان عربی وارد شده و کتاب‌هایی هم دراین باره نوشته‌اند. مثلاً ابومنصور موهوب بن احمد جوالیقی (۱۰۷۴-۱۱۴۴م) زبان شناس، محدث، فقیه و ادیب عراقی که در این زمینه کتاب معروف «الشَّعْرَبُ» را نگاشته، «معرَب» به معنی عربی شده است، از فارسی یا زبان‌های دیگر که در این کتاب بیشتر به فارسی پرداخته شده، این کتاب به فارسی هم ترجمه شده است.

به هرحال واژگان ایرانی بسیاری در زبان عربی و در قرآن وجود دارند. از جمله «فیل» یا «فردوس» که البته ریشه هندی دارد، اروپایی دارد، همین‌طور واژه‌هایی مثل «کافور»، «مرجان»، «شندس» و واژه «مهرجان» که به معنای جشن، همان واژه مهرگان ایرانی است، واژه «زمهریر» که با زمستان و زمین هم ریشه است یا «بریق» که از واژه آبریز آمده، «سرادق» که همان سرایرده فارسی است و بسیار واژگان دیگر، این مثال‌ها تنها قطره‌ای از دریاست.

از گفته‌های شما می‌توان نتیجه گرفت بسیاری از واژگان فارسی که وارد زبان عربی شدند در ساختار زبان تغییر کرده و دوباره به زبان فارسی برگشته‌اند، در مورد سیر و سفر این واژگان برای مان بگویید.

همین‌طور است، خیلی از این کلمات داستان جالبی دارند، مثلاً به واژه «مخزن» در عربی دقت کنید، می‌دانید که فصل پاییز و خزان فصل جمع‌آوری محصول بوده و در ایران باستان با جشن مهرگان به استقبال آن می‌رفتند، به قول شاعر: «خزیند و خزانید که هنگام خزان است». حالا در زبان عربی از «خزان» اسم مکان گرفته و به واژه «مخزن» تبدیل شده، جمع آن شده «مخازن» و بعد همین مخازن از عربی به

زبان اروپایی راه پیدا کرده و تبدیل شده به «مغازه» که امروزه همه ما استفاده می‌کنیم؛ می‌بینید که کلمه «خزان» فارسی وارد عربی شده، در آنجا به شکل مخازن درآمد و بعد وارد زبان فرانسوی شده و تبدیل به واژه مغازه شده. بعد دوباره به فارسی برگشته. همین‌طور واژه «magazine» به معنای «مجله» باز از همین ریشه است یا واژه «گمان» در فارسی که در عربی «گ» واژه تبدیل به «خ» شده و در نهایت به شکل «خمان» درآمد و بعد در باب تفعل رفته و

زمانی که اعراب تحت سلطه ایرانیان بودند بیشتر واژگان زبان‌های ایرانی وارد زبان عربی شده و آثار آشکار آن را در تالیفات پس از اسلام شاهدیم اما چون سنت اعراب به ویژه در مقطع پیش از اسلام شفاهی بوده، نتیجه این ارتباطات در قبل از اسلام به صورت مکتوب به ما نرسیده است

مثل واژه «وضو» و «دست نماز» یا «روزه» یا واژه «نماز» که با «صلاة» جایگزین نشده‌است، چون همان‌طور که می‌دانید مفاهیم این واژگان، مانند پنج وعده عبادت در ایران باستان وجود داشته‌است.

🔗 جوهره ارتباط و تأثیر زبان فارسی بر عربی در چیست؟ آیا تنها در واژگان خلاصه می‌شود؟

مطمئناً تأثیر و تأثر زبان و فرهنگ چند قوم که در همسایگی هم زندگی می‌کنند و ارتباطات اقتصادی و تجاری دارند فقط در واژگان منحصر نمی‌شود. در همه زمینه‌ها، از «واژ» و «واک» تا گفتمان را شامل می‌شود حتی آواهای مان را هم تحت تأثیر قرار می‌دهد یعنی از صداها و مصوت‌ها تا ساحت دستور و لغت و صرف و نحو را طی می‌کند و تا حوزه گفتمان و مسائل فرهنگی که در زبان نمود دارند، خود را نشان می‌دهد. می‌خواهم بگویم که بسیار بیشتر از واژه و جملات این تأثیر و ناثر به شکل متقابل دیده می‌شود.

🔗 فکر می‌کنید توسعه و گسترش زبان عربی، به‌ویژه پس از ظهور اسلام چقدر مرهون این تأثیر و ناثر بوده‌است؟

در ابتدای گسترش اسلام، تأثیر زبان عربی بر پارسی بیشتر است اما در قرن‌های بعد این ما ایرانیان هستیم که بر اعراب تأثیر می‌گذاریم و این تأثیر ابتدا بیشتر در حوزه علم و کتابت است و نه در حوزه شعر، در شعر، ما بیشتر تحت تأثیر شعر عرب هستیم تا قرن هفتم که اعراب با شعر فارسی آشنا می‌شوند اما در

کلمه «تخمین» از آن به‌وجود آمده، واژه «هندسه» و مشتقات آن مانند «مهندس» مثال دیگری است که از کلمه «اندازه» و «انداختن» فارسی گرفته شده، آن هم از آن جهت بوده که ابزار اندازه‌گیری را می‌انداختند، به قول معروف آرش کمانگیر تیر را انداخت و مرز ایران را مشخص کرد. نمونه جالب دیگر دو واژه «ازل» و «ابد» در عربی هستند؛ در فارسی ما واژه «شر» را داریم به معنای «آغاز» که الف ضدساز به آن اضافه می‌شود که کلمه «آشر» را حاصل می‌کند به معنای «بدون آغاز». به مقابل کلمه «ابد» را داریم که به همین ترتیب از واژه «پد» و بعد «اپد» به معنای بی‌پایان می‌آید. یا به واژه «مسجد» توجه کنید،

اعراب گمان می‌کنند ریشه کاملاً عربی دارد و به معنای محل سجده است در حالی که از ریشه ایرانی آن بی‌خبرند، مسجد از واژه کهن «مَگَرت» می‌آید که از واژگان خراسانی است. نکته دیگر شایسته توجه این است که بسیاری از واژگان فارسی که در حوزه فرهنگ و گفتمان وجود دارند همچنان جایگاه خود را حفظ کرده و با معادل‌های عربی جایگزین نشده‌اند؛

رویداد

اهدای جایزه فارسی‌ما با علی نصیریان

همزمان با روز پاسداشت زبان فارسی و بزرگداشت حکیم ابوالقاسم فردوسی، مراسم اهدای جایزه فارسی‌نما، زبان فارسی در سینما به همت دفتر پاسداشت زبان فارسی حوزه هنری انقلاب اسلامی و با مشارکت دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، امروز یکشنبه در تالار فردوسی دانشگاه تهران برگزار می‌شود.
دراین برنامه با حضور علی نصیریان، هنرمند پیشکسوت سینمای ایران، فیلم برگزیده (هفت بهار نارنج) نمایش داده می‌شود و سپس از کارگردان و نویسنده فیلم تقدیر به عمل می‌آید.
جایزه فارسی‌نما؛ در چهار دوره و با همت انجمن ویرایش و درست نویسی از سی‌وهفتمین دوره جشنواره فیلم فجر به خوش‌زبان‌ترین فیلم جشنواره اهدا شده است.
فیلم‌های «سرخ‌پوست» با فیلمنامه نیما جاویدی، «خورشید» با کارگردانی مجید مجیدی و «نگهبان شب» به کارگردانی رضا میرکریمی برندگان دوره‌های پیشین این جایزه بوده‌اند.
دراین دوره نیز فیلم «هفت بهار نارنج» به کارگردانی «فرشاد گل سفیدی» خوش‌زبان‌ترین فیلم جشنواره شناخته شد.

نشر

عرضه کتاب «شاهکارهای ادبیات فارسی»

آثاری چون «شاهکارهای ادبیات فارسی» و «گزیده سخن فارسی» از انتشارات امیرکبیر به همراه ۳۳ عنوان کتاب چاپ اول در نمایشگاه کتاب تهران عرضه شد.

مدیر انتشارات امیرکبیر در رابطه با حضور این انتشارات در سی و چهارمین نمایشگاه کتاب تهران گفت: نشر امیرکبیر امسال با ۴۰۰ عنوان کتاب در نمایشگاه حاضر می‌شود که ۳۳۰ عنوان آن کتاب بزرگسال است. همچنین با ۱۰۲ عنوان کتاب کودک در غرفه شگوفه که بخش کودک این انتشارات را تشکیل می‌دهد، حضور داریم.
مهران عباسی با بیان این که امسال ۳۳ عنوان کتاب چاپ اولی برای عرضه در غرفه داریم، افزود: علاوه بر کتاب‌های چاپ اولی که امسال برای اولین بار به نمایشگاه می‌آیند، انتشارات امیرکبیر اقدام به باظرراحی و تجدید چاپ کتاب‌های مهم و نفیس خود نیز کرده است.

از جمله این کتاب‌ها می‌توان به «شاهکارهای ادبیات فارسی»، «گزیده سخن فارسی» و آثاری از عبدالحسین زرین‌کوب، محمد قهرمان و نیما یوشیج اشاره کرد که در نمایشگاه کتاب امسال عرضه شدند.

فروش ۲۲۰ هزار نسخه کتاب تا سومین روز نمایشگاه

سخنگوی نمایشگاه کتاب تهران در سومین روز برگزاری نمایشگاه کتاب تهران از فروش ۲۲۰ هزار نسخه کتاب در بخش مجازی نمایشگاه کتاب تهران خبر داد.
علی رضانی، با اشاره به آمار فروش کتاب در نمایشگاه کتاب گفت: از نخستین روز نمایشگاه کتاب تهران دستگاه‌های کارتخوان رسمی نمایشگاه نیز مبلغ ۳۵ میلیارد تومان برای فروش حضوری ثبت کردند که با مبلغ برآوردی کارت به کارت و فروش نقدی یا کارتخوان‌های غیررسمی حدود ۴۵ میلیارد تومان فروش داشته است.
رضانی با اشاره به میزان فروش کتاب در بخش مجازی ادامه داد: تا ساعت ۲۱ جمعه ۲۲ اردیبهشت در مجموع ۲۵میلیارد تومان کتاب فروش رفته که سهم ناشران ۱۸میلیارد تومان و سهم کتابفروشان هفت میلیارد تومان است.

